

„Ifjú szívekben élek”

A föltámadt Ady

Születésének 100. évfordulója kapcsán szinte minden művészeti ág képviselői igyekeznek elmondani, megfogalmazni azt a termékenyítő és tapláló örökséget, amit a magyar költészet e kiemelkedő alakjának élete és munkássága jelent számára. Talán soha annyian nem forgatták Ady verseit, publicisztikai írásait, novelláit, mint az idén, soha annyi Ady-nak ajánlott vers nem született, soha ennyi kép, szobor nem idézte alakját. Kiállítások sora, előadások, irodalmi műsorok, pályázati anyagok idézik a költő alakját, szellemét, költői géniuszát.

Ebben a kulturális pezsgésben szembeszegeződik a kérdés: mennyire ismerjük Adyt, költészetét, életét, fordulatát, korának hullámveréseit? Hogyan látjuk mi, több emberöltővel követve őt; mit értünk meg verses üzeneteiből; érdemesek vagyunk-e stafétabotjára? Ilyen megfontolásból hívta munkára a fiatal képzőművészeket és zeneszerzőket a Fiatal Képzőművészek Stúdiója, valamint a Magyar Zene-művészek Szövetsége és a Szerzői Jogvédő Hivatal. Ebből a megfontolásból kértek fel költőket, írókat a vallomástevesre.

Három fiatal, Szegedhez erős szálakkal kötődő alkotó, három műfajban jelentős műveket produkált. Lapis András szegedi szobrászművész a Stúdió Ady-pályázatának egyik nyertese, Huszár Lajos zeneszerző, a Tömörkény István Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola tanára, harmadmagával megosztott díjat kapott, míg Baka István költőt, a Kincskereső munkatársát a zalaegerszegi Reflex Színpad hívta nagy munkára. (Az ifjú képzőművészek Új vizeken járok címmel rendeztek tárlatot, a fiatal zeneszerzők Ady-műveit november 25-én mutatják be a Zeneakadémián, Baka István Háborús téli éjszaka című hosszú versének irodalmi színpadi premierje pedig november 21-e, s az Életünk 6. számában jelenik meg.)

A három fiatal művészt arra kértük, beszéljen díjnyertes munkájáról, arról a nehéz, izgalmas és szép feladatról, amit Ady megidézése jelentett egy más művészeti ág sajátos eszközeivel. 100 év múltával. Vállalkozásuk azért sem lehetett könnyű, mert meg kellett küzdeniük a már meglévő ábrázolásokkal, zenei kompozíciók hatásaival, a sok Ady-nak dedikált vers sokféle indulatával.

Lapis András:

Tíz évvel ezelőtt Ady Endre volt a kedvenc költőm. Később mások műveivel kezdtem barátkozni, Ady verseinek élménye megakult. Most újraolvastam szinte egész életművét. Mit jelentett ez számomra? Próbáltam szembesíteni Ady verseinek titokzosságát, érzelmeinek hatalmas hullámzását, gondola-

talnak merész szárnyalását, a kor művészi divatáramlatával, a szecesszióval, s nem találtam kapcsolatot Ady emberi és művészi mélységei, valamint a kordivat felszínes, játékos, olcsó és üres szépelgése között. Úgy éreztem, ha ebből indulok ki, munkám pusztán illusztráció lenne. Ekkor kézbe vettem Szerb Antal irodalomtörténetét, s az ő megállapítása kulcsot adott kezembe. A magyar irodalom története című munkájában azt írja — hiszem, hogy ez ma is érvényes —, hogy Ady olyan személyiség volt, aki kikristályosította maga körül az irodalmi értékrendet, meghatározó emberi, politikai és művészi magatartásmércét jelentett, olyan ember volt, akit ellentételeivel mérni is tiszteletet parancsoló. Megelőzte korát, kijelölte a jövő útját. S ezek után felmerült bennem a kérdés: hol van most Ady Endre? Ez a kérdés lett szobrom lényege. Eltűnt a tankönyvek kötelező verseinek süllyesztőjében? Pusztán névvé változott tartalom, tehát versismeret és versélmény nélkül? Elemenem iskolákba, klubokba, beszélgettem fiatalokkal és idősebbekkel. Arra a kérdésre kerestem választ, hol van a szívekben, a fejekben? Ismerik-e elégé Adyt? Meg kell mondanom, tapasztalataim nem nagyon rózsásak. Sok a felszínes ismeret, a másodlagos élmény. Számomra ez megrázó és felkavaró volt. Az aggodás, a szeretet szülte munkámat, azt a két szétlódzó bronzhasábot, melyet „Ady Endre magyar poeta emlékére” szenteltem, s mely, mint évezredes közet a korabeli levélnyomatokat, zárja magába Ady alakját, szellemi hagyatékát. A felszínen, a szobor felületén szecessziós motívumok láthatók, de belül, ebben a bronzfömbben ott van Ady negatív alakja. Ez a negatív forma egyrészt a költő hiányára utal, másrészt kitölthetetlen, eltörülhetetlen nyomátára. Csak akkor nyílik meg a bronzhasáb előttünk, ha szétlódjuk, ha meg akarjuk ismerni, ha él bennünk a találkozás, a megismerés vágya, ha keressük Adyt. Hiszem, ha sokan keressük, ha mind többen meg akarjuk ismerni, ismét közöttünk él majd verseivel, gondolataival és érzéseivel, emberi és művészi példájával.

Huszár Lajos:

A zene a művészetek legelvontabb világa. Gyakran mondják azok a zeneszerzők, akik éneklőhangra vagy kórusokra komponálnak, hogy legzűrebben pusztán hangsorokra, jelents nélküli szövegekre írának zenét. Ady Endre versei pedig nagyon is konkrétak, csak egy irányból közelíthetők, csak egyféle módon értelmezhetők. A harmadik nehézség a zeneszerzők örök és feloldhatatlan ellentmondása: már meglévő, öntörvényű műal-

kotás felhasználásával egy más műtájjal, annak saját törvényeit figyelembe véve új, öntörvényű művet alkotni. A vers és a zene csak akkor kapcsolódhat harmonikusan és szervesen, ha összeköti a zeneszerző személyisége. De ennek a személyiségnek érteni és szeretni kell a verset, érteni és szeretni kell a muzsikát. Nekem sohasem volt kedvenc költőm Ady. Versei hallatán mindig a vörös és a fekete drámai ellentét jutnak eszembe, alkotótól idegenek hatalmas indulatai, nagy mélységei, robbanó érzései. Ráadásul az iskolában sem ismertük meg eléggé Ady sokszínű, gazdag költészetét. Azt is be kell vallanom, hogy most, amikor Ady minden költészményén átrágtam magam, csodálatos versekre akadtam, számomra eddig ismeretlen költészményeket fedeztem fel. Hatott munkámra Latinovits Zoltán csodálatos versmondása. A zenei ihletést hitem szerint nem egy-egy vers hangzó zeneisége, nem ritmusa, rímeinek csengése adja, tehát nem a formai elemek, hanem a gondolati-érzelmi harmónia, a képszerű látásmód, a láttatás ereje, a dramaturgiai váz, ami például párhuzamba hozható egy-egy zenei szerkezettel. Két versét zenésítettem meg, a Szeretném, ha szeretnének és a De ha mégis címűeket. Mindkettőt basszusszólóra és zongorára írtam. Differentiált, modern zenét igyekeztem csinálni. Alkotás közben Gregor József operaénekes barátomra gondoltam — ő éneklí majd a zeneakadémiai koncerten.

Baka István:

Hajlamosak vagyunk agyonünnepelni és agyonbeszélni nagyjainkat. Mégis beálltam a sorba azzal, hogy írjam egy hosszú verset az Ady-évfordulóra? Ráadásul felkérésre! Kevés reményem lehet, hogy ezt a verset nem sorolják az „évfordulós” termékek közé, holott a szándékom se Ady ünneplése, se magyarázása nem volt. A zalaegerszegi Reflex Színpad felkérése egyszerűen a rég hiányzó „üriügyet” adta meg nekem, hogy egy s más! elrendezzek magamban, leírjak erről a földről, ahol élek, ennek a földnek jelenben ágyazódó múltjáról. Szerénytelenség, de talán logikus egy ilyen vers lírai hőséről Ady Endrét választani, aki a tisztánlátás, az önmagához és fajtájához való szigor legnagyobbat példája irodalmunkban és történelmünkben. Nem olcsó aktualizálásra törekedtem, hanem az Ady-magatartás felmutatására, hiszen az ő világgal való szembenézése, Magyarország és Közép-Európa iránti szerelmes gyűlölete ma is érvényes. És hiányzik. Verset írtam, nem színpadi művet (azt aligha tudnék), de nem oratóriumot. En egyszerűen „hosszú versek” nevezem. Izgalommal várom, hogyan jeleníti meg Mérő Béla ezt a színpadszerűtlen vershalmazt. A vers címe: Háborús téli éjszaka.

Adyra emlékeztető lírai hősöm a világháború és a közeledő halál szoritásában vet számot életével és azzal a korrall-világgal, amelyben élne adatott. A háború képei mintegy körülindázzák emlékeket és vallomásait. Az indulás éveinek már illúziótlan elzártsága, a forradalmi láznak háborús hisztériába való átcsapása, a dzsentrível való kegyetlen-ironikus leszámolás és végül a megzsenvedett hazaszeretet — ezeket a motívumokat próbáltam magaméva hasonítani Ady világából úgy, hogy a vers róla szóljon, de ne csak róla, hanem a századelő nagy forradalmi nemzedékének ma is érvényes tanulság sorsáról. Az érvényeset kerestem hát, aminek helye van világszemléletünkben, de nem az aktualizálás szintjén. Hogy ebből mi valósult meg és mi nem, azt nem az én dolgom eldönteni. Ady verseiből csak idézek, egy-egy utalással azonban találkozhatsz a figyelmes olvasó. Kicsi — de kénytelenem megneveztem — dolgok ragadtak meg a versben az Ady-irodalomból. Az például, hogy összetépte és tűzbe vetette kedves bibliáját, az, hogy kedvenc nótája így kezdődött: *Befűtá az utat a hó, / Cél-talanul fut a fakó.* Ez a motívum lett az egész vers magja, a téli éjszakában utat vesztve bolyongó utas látomása (az „*eltévedt lovasé*”) indította el bennem a verset.

TANDI LAJOS

Baka István

Háborús téli éjszaka

(RÉSZLET)

VI. (Vadászat)

Lovas árnyalakok a ködben, a horizont körhintaként forog, vonulnak lassan festett naplementék, kútgépek, ózek, bőgő szarvasok, cukormáz-tavon hatyuárnyak, s egymásba folyva virradatok, esték forognak a körhinta koronáján, deres mezőn: mézeskalács szíven halastó tükrös négyzögre remeg, kicikálmazva raita: Örök Emlék, betűi közt halszaj tátong: csclédlány készségesen tárulkozó öle, s a messzeségből csizmák döngenek, tágul a táj s szűkül, új s új menetre fordul a körhinta, kíséri csiánybánda és katonazene. Rákóczi-induló, Radetzky-mars, és Száz forintnak ötven a fele, s paták szikráznak, csizmák döngenek, lovas árnyalakok a ködben, forog a hinta, tart tovább a búcsú, körvadászat papírmásé lovon, úri vadászat, nincsen kezdete, úri vadászat, vége nincs soha, hová futhatnál, virradat vada, hová futhatnál, vadnyúl, szarvas, őz, előtled válik ha'longó cigánnyá, s zendít rá trágár nótára a fűz, sörétszemekkel riasztgat a bodza, véredül fröccsen szét az áfonya, úri vadászat, nincsen kezdete, úri vadászat, vége nincs soha, boldog, ki hulltát érezvén megállhat, s golyó teríti földre, nem kutya, és tart tovább a búcsú, a vadászat, a horizont körhintaként forog, mézeskalács-dzsentrik nyeregbe szállnak, lányzóbák rózsaszínű álmai, bugyjké, akik letémetni vágnak, fonnyadt emlékek, kik gyötretni vágnak, lapos bukszak és duzzadó herék, hová futhatnál, virradat vada, kutyák kerülnek mindenütt eléd, úri vadászat, nincsen kezdete, úri vadászat, vége nincs soha, és vár a bor a kocsmaszalon, nagy kancsó és tizenhárom pohár, kör en, mint Krisztus az apostoloikkal, torzkérvül az Utolsó Vacsora, hová futhatnál, virradat vada, hová futhatnál vadnyúl, szarvas, őz, előtled válik ha'longó cigánnyá, s zendít rá trágár nótára a fűz, üres a kocma, de majd megtelik veríték-, vér-, nyers hús- és kancsazzal, okádék búzéval, no meg a nóták édes-és akácvirágillatával, és kártya csattog, mintha angvyszárnyak, s holna is tart a búcsú, a vadászat, forog tovább a horizont, forognak papírlóvasok a papírlóvon, mézeshuszárók a kalácslovon, egymásba folynak virradatok, esték, ezer éve vadászat, vigalom, úri vadászat, nincsen kezdete, úri vadászat, vége nincs soha, árnyhatyúk úsznak cukormáz-tavon, és kártya csattog, mintha angvyszárnyak, forog a hinta, kancsók, poharak, és Lement a nap a maga járásán, Akácós út, ha végigmetyek rajtad én, tart még a búcsú, a hajtóvadászat, boldog a vad, ki puská elé állhat:

SEBÉBŐL VÉRZIK EL AZ ORSZÁG.

